

Oqaluttuarisaaneq A - 2021

1. Ilinniartitsissutip siunertaa

Ilinniartitsissut oqaluttuarisaaneq siusinnerusukkut pissutsinut tunngavoq inuillu piffissap ingerlanerani ullumikkut qanoq atugaqarsimanersut sammineqassallutik. Kalaallit Nunaanni, Europami nunarsuullu sinnerani qanga pisimasut, ineriartorfiit, ataavartitsinerit isasoernerillu kiisalu pereersut inunnit qanoq atorneqarnersut ilinniartitsissummi ilisimaneqalissapput piginnaasaqarfigineqalerlutillu. Ilinniartitsissut atuartut nalinginnaasumik inerikkiartornerannut qitiuvoq, naalagaaffiit nunallu tamalaat politikkikkut, aningaasaqarnikkut, isumaginninnikkut kulturikkullu oqaluttuarisaanerannik tapersiissaaq qangalu pisimasut ilisimaneqarnerisa ataasiakkaarluni ataatsimoorlunilu kinaassutsinut suniutaannik paasissutissiissalluni.

2. Ilinniartitsissutip siunertaa

Ilisimasat piginnaasallu

Ilinniartitsissutip atuartut oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimasaat, piginnaasaat kinaassusaallu ineriartorteqqissavai nunarsuarmilu inuuffigisaanni paasiuminaattumi pereersut pillugit paasisaqarusulluni apeqquteqarsinnaanerannut soqutiginninnerannullu tapertaassalluni. Atuartut Kalaallit Nunaata, Europap nunarsuullu sinnerata oqaluttuassartaani pisut ineriartornerillu pillugit ilisimasaqalissapput piginnaasalerlutillu, kiisalu namminneq allallu kulturi pillugit ilisimasaqalissallutik.

Atuartut ilinniartitsissummi suliaqarnermigut namminneq allallu piussusaat (historicitet) ilisimasaqarfigilissavaat isummersorfigalugillu, taamaaliornikkullu oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimasaat piukkunnarsarneqassallutik. Tassunga atatillugu oqaluttuarisaanermi ataqatigiinnernik ilisimasaqassapput, tassunga ilanngullugit inuit ataasiakkaat, inuiaqatigiit pinngortitallu imminnut ataneri atuartup ilisimatitsinissamut toqqaanissamut tunngavilersorsinnaasassai.

Atuartut oqaluttuarisaanikkut kultureqarnikkullu allanngoriartornerit pillugit ilisimasaqalissapput, taamaaliornikkullu namminneq kulturertik nunarsuarmilu allanngoriartupiloortumi kulturit allat paasinissaannut kiisalu kulturit assigiinngitsut ataqatigiissinnissaannut piginnaasaqarnerulissallutik. Atuartut ilinniartitsissut aqqutigalugu oqaluttuarisaaneq inuiaqatigiinni qanga massakkullu qanoq atorneqartarsimanersooq atorneqartarnersorlu ilisimasaqarfigilissavaat.

Ilikkarnissamut sulinissamullu piginnaasat

Ilinniartitsissummik suliaqarnermi atuartut oqaluttuarisaanermut assigiinngitsunik tunngasunik, soorlu oqaluttuarisaanermik ingerlatitseqqittarnernik atuisarnernillu atuarfimmi avataanilu ilisimalersimasaminnik, ujarlernissamut, toqqaanissamut, atuinissamut naliliinissamullu isornartorsiuisinnaanermut isummersinnaanermullu sakkusaqalissapput. Oqaluttuarisaanermut tunngasunik suliaqarnikkut atuartut isorinnilluni misissueqqissaarsinnaassusaat nutaaliorinnaanikkullu piginnaasaat sungiusarneqassapput.

Inuttut inoqateqarnermullu piginnaasat

Maannakkut ajornartorsiutaasunut tunngatillugu atuartut oqaluttuarisaanermi ilisimasalik inuttut

inuillu akornanni qisuariaateqarsinnaassapput atuisinnaallutillu, taamaaliornikkullu atuartut oqaluttuarisaanikkut qanoq pilersinneqarsimanerlutik oqaluttuarisaanerlu qanoq ineriartussanersoq ilisimalissavaat.

Kulturi inuiaqatigiillu pillugit piginnaasat

Ilinniartitsissut atuartut pereersut pillugit soqutiginninnerat, piginnaasat apeqqusiisinaanerallu piorsarneqassapput. Tassunga atatillugu atuartut maannakkut pisunik ilisimasaqassapput iliuusissatullu periarfissanik ilisimasaqassallutik, ilaatigut namminneq kulturikkut tunuliaquteqarnerminnik ilisimasaqarneq aqqutigalugu. Kiisalu atuartut inuiaqatigiinni allani oqaluttuarisaanermi kulturikkullu ineriartornernik imatut ilisimasaqartigissapput kulturit nunarsuarmi allanngoriartupiloorfiusuni annertunerumillu naapittarnerni kulturinik allanik naapinnissinnaallutik.

3. Ilikkagassatut anguniakkat imarisaalu

3.1 Ilikkagassatut anguniakkat

Atuartut ukuninnga piginnaasaqassapput:

- a) Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanerani, Europap oqaluttuarisaanerani nunarsuarmilu oqaluttuarisaanermi ineriartornerit pisullu pingaarnerit nassuiarsinnaassavaat,
- b) oqaluttuarisaanermi atortut assigiinngiiaartut nalilersuillutik/aaqqissuussamik atorsinnaassavaat,
- c) Oqaluttuarisaanermi ajornartorsiutinik oqaluttariarsornikkut allattariarsornikkullu misissueqqissaarsinnaassaait, saqqummiisinnaassaait ilisimatitsisinnaallutillu kiisalu ilisimatitassatut toqqakkat tunngavilersorsinnaassallugit
- d) oqaluttuarisaanermi sammisamik misissuineq ingerlassinnaassavaat ingerlateqqissinnaallugulu,
- e) oqaluttuarisaanermi imminnut atanerannik ilisimasaqarnertik takutissinnaassavaat, tassunga ilanngullugu inuit ataasiakkaat, inuiaqatigiit pinngortitallu imminnut atanerit,
- f) maannakkut oqaluttuarisaanermi inuiaqatigiit akornanni imminnut atanerit akerleriinnerillu nassuiarsinnaassavaat,
- g) inuit oqaluttuarisaanermi pilersinneqarnerat oqaluttuarinaanermillu pilersitsinerat qisuariarfigisinnaassavaat,
- h) oqaluttuarisaanermik atuisarnernik atonerluisarnernillu assersuutit isornartorsiullutik isummerfigisinnaassavaat uppernarsarsinnaallugillu aamma
- i) siunissami nalitsinnilu oqaluttuarisaanermi ajornartorsiutit ineriartornermilu takussutissat isornartorsiulluni isummerfiginissaannut oqaluttuarisaaneq atorsinnaassavaat
- j) ilinniartitsissutit allat akuutillugit ajornartorsiutinik suliaqarsinnaaneq

3.2 Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnerit

Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnerit ukuupput:

- a) Kalaallit Nunaat pillugu oqaluttuarisaaneq
- b) Kalaallit Nunaata Danmarkimut atassuteqarnera, naalagaaffeqatigiinneq ilanngullugu
- c) Europap oqaluttuarisaanera nunarsuullu oqaluttuarisaanera,

- d) politikkami pissutsit nunallu tamat akornanni atassuteqarnerit,
- e) najukkami nunarsuarlu tamakkerlugu nunat naalagaaffiillu pilertiartoreri
- f) tunisassiorneq, aningaasaqarneq pinngortitamillu tunngaveqarnermi pissutsit,
- g) inuuniarnermi atugarisat, ilaqtariinni pissutsit inuillu atugarisatigut assigiinngiaarnerat aamma
- h) Oqaluttuarisaanermut teorii, periuseq, ornigulluni suliaqarneq ilisimatitsinerlu
- i) tamat oqartussaaqataanerit, inuit pisinnaatitaaffii, nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii kiisalu nuna tamakkerlugu nunarsuarlu tamakkerlugu naligiissitsineq
- j) Nunarsuarmioqataaleriartorneq

Atortussiat tuluttuut ajornanngippallu oqaatsit allat atorlugit atortussiat ilaatinneqassapput. Ilassutitut ilinniakkat atuartut suleqatigalugit toqqarneqassapput. Ilassutitut ilinniakkat pingaarnertut ilinniakkatulli Kalaallit Nunaanni nunanilu tamani pissutsinut sapinngisamik annertunerpaamik atassuteqartinneqassapput.

Piffissap ilinniartitsinerup ingerlanerani piffissap sumiiffiillu siaruarlugit ilinniartitsinerit arfineq marluk – arfineq pingasut ingerlanneqassapput aammalu Kalaallit Nunaata Europallu oqaluttuarisaanerat pingaarnertullugu. Ilinniartitsinerit imatut agguarneqassapput:

- a) ilinniartitsineq 1721 siorna pingaarnertullugu,
- b) ilinniartitsinerit marluk 1721-p aamma 1953-ip missaata akornat pingaarnertullugu
- c) ilinniartitsinerit pingasut 1953 missaata kingorna pingaarnertullugu aamma
- d) piffissat taakku pingasut akoranni pingaarnernik nammineq toqqakkanik ilinniartitsineq ataaseq marlulluunniit.

Atuartitsineq nunap katitigaaneranut piffissamullu atatillugu siammartissinnaatillugu aaqqissuunneqassaaq: ilinniartitsinerit ikinnerpaamik marluk Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaaneranut aallaaveqassapput, ikinnerpaamillu ilinniartitsinermi ataatsimi Europami USA-milu inuiaqatigiit kulturilu aallaavigineqassallutik.

3.3 Ilassutitut ilinniakkat

Ilassutitut ilinniakkat ilinniakkat pingaarnertit itisilissavaat taakkunungalu atassuteqartitsillutik imaluunniit ilinniartitsissutit nutaat imatut ilanngunneqassallutik ilinniartitsissummi ilikkagassatut anguniakkat anguneqarlutik itisilerneqarlutillu. Ilassutitut ilinniakkat atuartut suleqatigalugit toqqarneqassapput. Ilassutitut ilinniakkat pingaarnertut ilinniakkatulli Kalaallit Nunaanni nunanilu tamani pissutsinut sapinngisamik annertunerpaamik atassuteqartinneqassapput.

4. Ilinniartitsinerup aaqqissuunneqarnera

4.1 Ilinniartitseriaatsimi periutsit

- a) Ilinniartitsineri atuartut ilinniakkani qaffasissusiit ilisimasaallu aallaavigineqassapput.
- b) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniartitseriaatsit assigiinngitsut paarlakaajaanneqassallutik.
- c) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq atuartitseriaatsit assigiinngitsut paarlakaatsinneqarlutik.

- d) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq atuartut soqutigisaat pisariaqartitaallu isiginiarneqassallutik, taamaalilluni atuartut ilinniartitsissutip pissanganartuuneranik, naleqquttuuneranik soqutiginarartuuneranillu misigisaqarnissamut periarfissinneqassallutik.
- e) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniagaqarnerup ingerlanneqarnerani sammisanilu ineriartortitsinermi ilinniartitsissut siuariarfiussalluni, tassa ilinniartitsissummi oqaatsit oqariartaatsillu ineriartorfiussallutik, taamaalilluni atuartut namminneerlutik suleriaaseqarnissamik ajornakusoortunillu eqqarsartarnissamut piffissap ingerlanerani sungiusarneqassallutik.
- f) ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq inuiaqatigiinnut avatangiiserisanut annertunerpaamik attuumassuteqalersillugu

4.2 Suleriaatsit

Sammissassanik suleriaatsinillu toqqaanermi atuartut peqataatinneqassapput. suleriaatsit assigiinngitsut arlallit atorineqartussanngorlugit atuartitsineq aaqqissuunneqassaaq. Taamaaliornikkut atuartut tamanut, sulianut inuttullu piginnaasaat sitigut tamatigut ineriartornissaat qulakkeerneqassaaq. Atuartitsineq ukiuni pingasuni ilinniartitsinerup saniatigut suleriaatsit atuartunut oqaluttuarisaaneq pillugu apeqquteqaasiornissamut, paasissutissarsiornissamut, ajornartorsiutinik aaqqiissuteqarnissamut ilisimatitsinissamullu piginnaasaannik qaffakkiartuaartitsisut tunngavigalugit aaqqissuunneqassaaq.

Suleriaatsimik toqqaaneq pisuni tamani assigiinngiiaartumik aaqqissuilluni assigiinngiiaartitsinermik siuariartortitsinermillu periutsumik tunngaveqassaaq tassunga ilanngullugit klassini ilinniartitsineq, ataasiakkaarluni sulineq, marlukkaarluni suleqatigiiaarneq. Ilinniartitsissutit atuartut ilinniartitsissummi oqaatsinik, qisuariaateqartarnermik isornartorsiuillutillu nalilersuisinnaassutsumik ineriartorfigisaat isiginiarneqassapput. Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq atuartut ilinniartitsinermi oqaatsinik siullertut oqaasillit aappaattullu oqaasillit isiginiarneqarlutik.

Atuartitsinerup kulturi aallaavigalugu atuartitsinermik tunngaveqarnissaa pingaaruteqarpoq, taamaattumillu atuartitsinermi Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanera sammineqangaatsiassalluni.

Ilinniartitsinermik ingerlatsineq 1953-ip missaata siorna minnerpaamik ataatsimi kingornalu minnerpaamik ataatsimi Kalaallit Nunaanni oqaluttuarisaaneq pingaartinneqassaaq. Ilinniartitsinermik ingerlatsinerne taakkunanani Kalaallit Nunaata Danmarkimut atassuteqarnera aamma paasiniarneqassaaq. 1953-ip missaanik ilinniartitsinermik ingerlatsineq imatut toqqarneqassaaq nunarsuarmi, Europami Kalaallillu Nunaanni ineriartornerit pingarnerit sammineqarlutik. Nunarsuarmi nunat killiit kulturiisa avataanni kulturit 1953-ip missaata kingornannik ilinniartitsinermi minnerpaamik ataaseq ilaatinneqassaaq. Ilinniartitsinermik ingerlatsinerne minnerpaamik ataaseq maannakkut pissutsinut ineriartorneq sammineqassaaq, ilinniartitsinermillu ingerlatsinerne minnerpaamik ataatsimi arnat angutillu atugassarisaasa assigiinngissutaat paasiniarneqassallutik.

Ilinniartitsineq tamaat isigalugu oqaluttuarisaanermi ineriartornernut takussutissanik pingaarnernik

imminnullu atanerannik paasisaqarnermut tapersiissaaq.

Ilinniartitsinermik ingerlatsinerni tamani atortut assigiinngitsut atorlugit sulisoqassaaq. Ilinniartitsissummi sammisani pingaarnernik suliaqarnej tassaavoq oqaluttuarisaanermi oqaasertanik suliaqarnej, taakkulu misissoqqissaarneqassapput, nassuiarneqarlutik atassuteqartinneqarlutillu. Aammattaaq paasisaqarfiit ilanngunneqarsinnaassapput, soorlu assit, illunik titartaariaatsit, eqqumiitsuliat, nipilersorneq, filmit, apersuinerit, grafikkinnngorlugit saqqummiinerit naatsorsueqqissaarnerillu. Atortut taakku ilaanni sukumiisumik periuseqarluni sulisoqassaaq.

Periutsit oqaluttuarisaanermut tunngasut atorlugit sulinikkut atuartut oqaluttuarisaanermik ilinniartitsissummi periutsit teorillu ilisimalissavaat paasissutissallu assigiinniaartut isorinnillutik isummorsorlutillu misissorsinnaalissavaat, nassaarisinnaalissavaat toqqarsinnaalissavaat, atorsinnaalissavaat nalilersorsinnaalissallugillu. Misissuinikkut suliniuteqarnermik siunnerfeqarluni sulisoqassaaq tunisassiamillu naammassineqassalluni, tassanilu ilisimatitsinissaq ilanngullugu eqqarsaatigineqassalluni. Matumani atuartut oqaluttuarisaanermik ilinniartitsissummi periutsit teoriillu assigiinngitsut iserfigilluarnissaannut, apeqqusernissannut atornissaannullu periarfissinneqassapput. Ilinniartitsineq 10 tiiminik sivikinnerpaaffeqassaaq.

4.3 It

It aamma tusagassiissutit ilinniartitsinermut ilaatinneqassapput, atornejqassallutillu atuartut ilikkariartornerat siuarsarumallugu, nalinginnaasumik peroriartornerat inerisarumallugu aamma atuartut tusagassiissutinut digitaliusunut, nukissarisanut paasissutissiiffinnullu naleqqiullugu apersuusersuisinnaanerat sungiusarumallugu. It atornejqassaaq oqaluttuarisaanermut tunngatillugu qulequttanik internet paasissutissiiffiillu allat atorlugit ujarlernermut misissuinernullu. Ujarlernermi nutaaliorsinnaaneq aqqqissuulluakkamillu sulisinnaaneq pingaartinneqassapput aamma nammineerluni periutsinik apersuusersuilluni suleriaaseqarnissaq. It aamma tusagassiissutit apeqqutinik oqaluttuarisaanermut tunngasunik allattariarsorluni oqaluttariarsorlunilu saqqummiinerimi ilaatinneqassapput.

4.4 Ilinniartitsissummi oqaatsit

Ilinniartitsineq imatut aqqqissuunneqassaaq atuartut ilinniartitsissummi oqaatsinik aammalu ilinniartitsissummi oqariaatsinik paasinnittarnerat atuisarnerallu aqqqissuussamik ineriartortinneqarluni. Ilinniartitsineq imatut aqqqissuunneqassaaq ilinniartitsissutit siulianni oqaatsinik oqariaatsinillu atuartut piffissap ingerlanerani paasinnilluarsinnaatikkiartortillugit atuisinnaalluartikkiartortillugillu. Aappaattut oqaatsinik atuineq aallaavigalugu tulluarsaasoqarnissaa pingaaruteqarpoq, tamannami ilinniarnertuunngorniarnermut perorsaanermi tunngaviit ilagimmassuk.

4.5 Ilinniartitsissutinut allanut atassuteqartitsineq

Ilinniartitsissutip imarisaasa pingaarnernit ilaat ilassutitullu ilinniartitsissutissaq toqqarneqassapput sammineqarlutillu, taamaalillutik ilinniakkatigut sammivimmi ilikkagassatigut atassuteqartitsineq nukittorsarneqassalluni. Atuartitsinermi atuartut ilinniartitsissutinut allanit ilisimasaat piginnaasaallu

ilaatinneqassapput.

5. Nalilersuineq

5.1 Nalilersuisarneq

Ilinniartitsissummi ilikkagassatut anguniakkat tunngavigalugit ingerlaavartumik nalilersuisoqartassaaq. Ilinniartitsissut pillugu atuartunik ataasiakkaanik ilitersuisoqartassaaq, tassani atuartut ilinniartitsissummi killiffiup qaffasissusianik erseqqarissumik paasisinneqassallutik. Semesterini tamani atuartut suliaqarnerat, peqataavinnerat ilinniartitsissumilu tunniusimanagerat nalilersorneqartassapput.

5.2 Misilitseriaaseq

Misilitseriaatsit marluk ataaniittut akornanni ataatsimik klassinut ataasiakkaanut atuarfik toqqaassaaq:

Misilitseriaaseq a

Oqaluttariarsorluni misilitsinnermi pissarsiffiit ilisimaneqartut atorlugit suliasat tunngaviussapput, annertussuseqassallutillu sammisanut ilinniarsimasanut ataatsimut atasut atorlugit quppererit nalinginnaasut amerlanerpaamik 2-4. Atortut ilisimaneqartut ajornartorsiuteqarfinnut toqqakkanut ilinniartitsinnermi suliarineqarsimasunut tunngassapput. Atortut ilaat allassimassanngillat, tassunga ilanngullugit assit.

Piareersarnissamut minutsit 60-it missaanni piffissaliisoqassaaq, piffissarlu soraarummeerfik minutsit 30-t missaanni siviussuseqassaaq.

Misilitseriaaseq b

Pissarsiffiit soraarummeertunit ilisimaneqartut quppererit nalinginnaasut annerpaamik 2-4 aammat atortut ilisimaneqariinngitsut quppererit nalinginnaasut 2-4 atorlugit apeqqutit tunngavigalugit suliasat tunngavigalugit oqaluttariarsorluni misilitsinneq. Atortut ilisimaneqartut ajornartorsiuteqarfinnut toqqakkanut ilinniartitsinnermi suliarineqarsimasunut tunngassapput. Oqaluttuarisaanermut tunngasut siumut ilisimaneqariinngitsut ilisimaneqareersunut itisiliinerussapput sanillersuussisuussallutillu. Atortut ilaat allassimassanngillat, tassunga ilanngullugit assit.

Atuortut ataasiakkaat ulloq misilitsiffissaq sioqqullugu suliasamik tunineqassapput, piareersarnissamullu tiimi 24-it missaanni piffiliisoqassaaq, kisiannili tiiminit 24-nit siviinnerunngitsumik. Soraarummeertoq ataaseq minutsit 30-t missaanni soraarummiissaaq.

Misilitseriaatsini taakkunani marlunni misilitsinnermi atugassat ilinniartitsinnernut 4-6 tunngassapput, taakkunanga minnerpaamik ataaseq 1953-ip missaata siorna marlullu 1953-ip missaata kingorna. Kalaallit Euopamiullu oqaluttuarisaanerat kiisalu nunarsuarmi killiit kulturiisa avataanniittut ilanngunneqassapput. Ilinniartitsinnerni taakkunani 4-6 ilikkagassat ilinniartitsissuttip imarisai pingaernerit pingaernerpaatut ilaassapput. Kalaallit Nunaata Europallu oqaluttuarisaanerat

nunallu killiit avataanni kulturit ilanngunneqassapput. Soraarummeermi sammisat tamarmiullutik sumiiffinnut, piffissanut sammisanulluunniit erseqqarissumik tunngassuteqassapput.

Qupperneq nalinginnaasoq tassaavoq naqinnerit akunnequsiussat ilanngullugit 2400-t.

Soraarummeerneq soraarummeertup minutsit 7-10 saqqummiineranik aallartinneqassaaq kingornalu sammisassat makinneqartut apeqqutillu apeqqutigineqartut tunngavigalugit soraarummeertup soraarummeertitsisullu akornanni oqaloqatigiinninngoriartussalluni.

Sammisassat makitassat misilitsinneq sioqullugu censorimut nassiunneqarsimassapput.

Allattukkat piffissami piareersarfimmi suliat atortullu misilitsinnermut ilaatinneqartut. misilitsinnermi nassarneqarsinnaapput.

5.3 Nalilersuinermi tunngaviit

Nalilersuinermi soraarummeertut ilikkagassatut anguniakkanik qanoq angusaqartigisimanersut tunngavigalugit naliliisoqartassaaq Soraarummeerut suliani pissutsinik erseqqarissumik saqqummiisinnaassusiat soraarummeernermilu piffissamik atuinerat aaqqissuussinerallu pingaartinneqassapput. Soraarummeertup saqqummiineranik ataatsimut naliliineq tunngavigalugu karakteriliisoqassaaq.